TIETEENTEKIJÄT

LAUSUNTO

VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko

Näkökulma: Tutkijoiden osaaminen ja tieteen merkitys Suomen tulevaisuusvalmiudessa

Johdanto

Tieteentekijöiden liitto (myöhemmin Tieteentekijät) kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston tulevaisuusselonteosta (VNS 7/2025 vp). Pidämme selontekoa laaja-alaisena ja hyvin valmisteltuna kokonaisuutena, joka korostaa ennakoivan hallinnon, osaamisen ja tietoperustaisuuden merkitystä.

Tieteentekijät painottaa, että Suomen tulevaisuusvalmius rakentuu osaamisesta, tutkimuksesta ja kriittisestä ajattelusta. Tutkijat ja tutkimusorganisaatiot ovat keskeisiä tämän osaamisperustan tuottajia ja ylläpitäjiä, mutta valitettavasti etenkin korkeakoulujen toimintaedellytykset ovat pikemminkin viime vuosina heikentyneet. Tutkittuun tietoon nojaavan yhteiskunnan turvaamiseksi tarvitaan pitkäjänteistä tutkimus- ja koulutuspolitiikkaa, joka turvaa tieteen autonomian ja osaajien riittävyyden.

Kaikkiin skenaarioihin varautumisessa Suomelle on tärkeää panostaa toisaalta osaamiseen, koulutukseen, sivistykseen ja TKI-toimintaan, sekä toisaalta verkottumiseen eli kansainvälistymiseen, jotta emme jää yksin pieneksi syrjäseudun maaksi.

Koulutus- ja osaamistason nosto on Suomelle kohtalonkysymys

Selonteon toteamus osaamistason noston ratkaisevasta merkityksestä on erittäin tärkeä. Suomi on jäänyt jälkeen OECD-maista korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuudessa ja oppimistulokset ovat laskeneet. Pidämme tärkeänä, että koulutus- ja osaamistason nostamiseksi luodaan parlamentaarinen hallituskausien ylittävä ohjelma. Tieteentekijät katsoo, että:

- koulutustason nousu edellyttää korkeakoulujen perusrahoituksen vahvistamista, ei vain aloituspaikkojen lisäämistä;
- tutkijankoulutuksen ja tohtorien urapolkujen kehittäminen on keskeistä, jotta osaamista syntyy ja siirtyy laaja-alaisesti eri yhteiskunnan sektoreille;
- jatkuva oppiminen ja koulutuksen saavutettavuus on turvattava myös epätyypillisissä työsuhteissa oleville asiantuntijoille ja tutkijoille.

TIETEENTEKIJÄT

Tutkimuksen ja tieteen aseman turvaaminen

Selonteossa todetaan, että “tutkittuun tietoon nojaavan ymmärryksen on säilyttävä yhteiskunnallisen kehittämisen ja innovaatioiden perustana”. Tarvitsemme laaja-alaista ja ennakkoluulotonta tutkimusta, sillä emme tiedä, millaista tietoa tulevaisuudessa tarvitsemme ongelmien ratkaisemiseksi ja innovaatioiden perustaksi. Tieteentekijät pitää tätä periaatetta keskeisenä ja ehdottaa, että:

• valtioneuvosto ja eduskunta vahvistavat tieteen vapauden ja tutkijoiden autonomian periaatetta osana kansallista tulevaisuusvalmiutta;
• TKI-rahoituksen ohella tutkimuksen ja korkeakoulujen perusrahoituksen osuus pidetään kasvussa, jotta yliopistoilla ja tutkimuslaitoksilla on kyky kehittää omaa tutkimusagendaansa ja vastata ennakoimattomiin yhteiskunnallisiin haasteisiin.

Tutkijoiden osaaminen on kansallinen strateginen resurssi

Selonteossa korostetaan ennakoivan hallinnon ja vaihtoehtoisiin kehityskulkuihin varautumisen tarvetta. Tutkijayhteisö on tässä keskeinen voimavara. Tutkijat tuottavat kriittistä analyysia, tietoa ja skenaarioita, joiden avulla päätöksenteko voi perustua näyttöön. Tohtorikoulutuksen laatu ja jatkuvuus on varmistettava myös pienillä tieteenaloilla. Tieteentekijät korostaa, että:

• tutkimustyön edellytyksiä on vahvistettava osana osaamisen huoltovarmuutta;
• tutkijanuran tulee olla houkutteleva vaihtoehto myös nuorille osaajille. Tämä edellyttää vakaita työsuhteita, ennustettavia urapolkuja ja kilpailukykyistä palkkatasoa.
• tutkimusosaamista tulee kohdella strategisena kansallisena kyvykkyytenä, ei kulueränä tai pelkkänä koulutussektorin sisäisenä kysymyksenä. Se on osa Suomen turvallisuutta, kilpailukykyä ja tulevaisuusvalmiutta samalla tavalla kuin teknologia, puolustus ja kyberturva.

Tutkijoiden kansainvälinen liikkuvuus ja houkuttelevuus

Selonteko korostaa osaamisen huoltovarmuutta ja kilpailua osaajista globaalissa toimintaympäristössä. Tieteentekijät huomauttaa, että Suomen tulee nähdä tutkimusosaaminen strategisena resurssina ja rakentaa aktiivisesti Suomeen houkuttelevaa tutkimusympäristöä:

• maahan tulevien tutkijoiden työ- ja oleskelulupaprosessien on oltava nopeita ja ennustettavia sekä tarjota näkymä pysyvään asettumiseen Suomessa;
• kansainvälistymistä on tuettava aidosti: ulkomaisten tutkijoiden maahanmuuton esteitä on poistettava, ja Suomeen saapuville on tarjottava pitkäjänteisiä työsuhteita sekä perheystävällisiä ratkaisuja. Toisaalta Suomesta ulkomaille liikkuvia tutkijoita ja asiantuntijoita on kannustettava liikkuvuuteen, sekä varmistava, että heillä on mahdollisuus palata Suomeen ja hyödyntää täällä kansainvälistä osaamistaan ja kokemustaan.

Ennakointikyky ja tutkittuun tietoon perustuva hallinto

Selonteko nostaa esiin ennakoivan hallinnon ja jatkuvan strategisen ennakoinnin kehittämisen. Tieteentekijät katsoo, että tämä edellyttää:

- tieteellisen osaamisen systemaattista hyödyntämistä päätöksenteossa, esimerkiksi vahvistamalla tiedeneuvonnan rakenteita eduskunnassa ja ministeriöissä;
- rakenteellista vuoropuhelua hallinnon ja tutkimusyhteisöjen välillä;
- tieteellisen osaamisen hyödyntämistä strategisessa ennakoinnissa ja skenaariotyössä.

Tutkimus, sivistys ja yhteiskunnallinen eheys

Selonteko nostaa esiin arvojen ja asenteiden muutoksen epävarmuustekijänä. Sivistys, kriittinen lukutaito ja tieteellinen ajattelu ovat parhaita keinoja torjua disinformaatiota ja polarisaatiota. Tieteentekijät korostaa, että koulutus- ja tiedepolitiikan tulee olla ennen kaikkea sivistyspolitiikkaa, ei ainoastaan työvoimapolitiikkaa. Tutkijoiden osaaminen tukee yhteiskunnan kykyä käydä avointa ja kriittistä keskustelua, joka on osa demokratian infrastruktuuria. Tieteentekijät tuottavat tiedon, jota yhteiskunnan paikalliset, kansalliset ja globaalit haasteet tarvitsevat ratkaistakseen.

Helsingissä 17.11.2025

Lisätietoja:

Nina Hahtela
toiminnanjohtaja

Miia Ijäs-Idrobo
erityisasiantuntija